

МАКТАБ О'QUVCHILARINING INDIVIDUAL- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINI O'RGANISHNING AHAMIYATI

Egamqulova Feruza Davronqulovna

Guliston shahar 1-mavze "Navbahor"

MFY, Ko'rkam diyor ko'chasi 7-uy.

Amaliyotchi psixolog

90-688-06-09

Annatsiya: Ushbu maqolada maktab o'quvchilarining individual- psixologik xususiyatlarini o'rganishning ahamiyati, «Endopsixika» moyillik haqida ma'lumotlar berildi.

Kalit so'zlar: Maktab, Shaxs, shakllanish, Ekzopsixika, xislatlar, munosabat, nerv.

Maktab o'quvchilarining individual va psixologik xususiyatlarini o'rganish ularning akademik muvaffaqiyati va umumiy salohiyatini ta'minlashda juda muhimdir. Har bir o'quvchi ega bo'lgan noyob kognitiv va hissiy omillarni tushunish orqali o'qituvchilar o'z ta'lim yo'nalishlarini o'quvchilarining ehtiyojlarini eng yaxshi qondirish uchun moslashtirishlari mumkin.

E'tiborga olish kerak bo'lgan ba'zi muhim individual va psixologik xususiyatlarga o'quv uslubi, motivatsiya, xulq-atvor, xatti-harakatlar, hissiyotlar kiradi. Masalan, agar o'quvchida vizual o'quv uslubi mavjud bo'lsa, tarbiyachilar o'sha o'quvchi uchun o'quv tajribasini oshirish uchun o'z darslariga tasviriy san'at va grafik organayzerlarni kiritishlari mumkin. O'quvchi motivatsiyasini tushunish, shuningdek, tarbiyalanuvchilarga qo'shilish va faol ishtirok etishni rag'batlantiruvchi o'quv muhitini yaratishga yordam beradi.

Bundan tashqari, individual va psixologik xususiyatlarni o'rganish o'quvchi duch kelishi mumkin bo'lgan har qanday ehtimoliy to'siq yoki qiyinchiliklarni, masalan, tashvish yoki o'rganish qobiliyati cheklanganligini aniqlashga yordam beradi. Ushbu qiyinchiliklarni erta aniqlash orqali tarbiyachilar talabalarni o'zlarining ilmiy izlanishlarida qo'llab-quvvatlash uchun tegishli aralashuvlar va turar joylarni taqdim etishlari mumkin.

Shaxsning barcha psixik ko'rinishlari uning hayoti davomida shakllanib boradi. Insonning individual-psixologik hususiyatlari deyilganda qobiliyatlar, temperament, xarakter, emotsiyalar, motivatsion doiralar tushuniladi. Bu psixologik hususiyatlar ajralmas tarzda mavjud bo'lib o'zaro bog'liq, shartlangan, inson faoliyatida bir-biriga birikib ketadi. Kishilarning individual hususiyatlarini hisobga olgan xolda va ular haqidagi bilimlar amaliy hayotda qo'llanilishi katta ahamiyatga ega bo'lib, ijtimoiy faoliyat va qobiliyatlarni to'liq rivoj topishida muhim rol o'ynaydi. Tarixiy jarayonning

ayni bir vaqtda ham mahsuli, ham sub'ekti bo'lgan inson Shaxsi ijtimoiy tuzilishi bilan yonma–yon joylashayotgan va teng huquqqa ega bo'lgan biologik to'zilishni saqlab qola olmaydi. Individ rivojlanishining tabiiy sharoitlari, uning jismoniy tuzilishi nerv va ichki sekretiya bezlari sistemasi, jismoniy tuzilishidagi afzalliklari va nuqsonlari uning individual–psixologik hususiyatlari shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Lekin biologik omillar kishi Shaxsining tarkibiga singib ijtimoiy omilga aylanib qoladi va keyinchalik ijtimoiy shaklda mavjud bo'ladi. Shaxs shakllanishida uning ijtimoiy va tabiiy xislatlari birlikni tashkil etadi va Shaxsning mustaqil kichik tuzilishi sifatida bir– biriga o'zidan o'zi qarshi qo'yilmaydi. Psixologiyada shaxsda ikki omil biologik va ijtimoiy omillar ta'sirida shakllangan ikkita asosiy kichik struktura mavjudligini ta'kidlaydigan nazariya sezilarli o'rin egallaydi. Inson shaxsning o'zi «endopsixik» va «ekzopsixik» tuzilishga ega, degan fikr ilgari surildi. Shaxs tuzilishining kichik strukturasi sifatidagi «endopsixik» to'zilish bamisoli kishining nerv–psixik to'zilishga o'xshash bo'lgan inson Shaxsining ichki mexanizmi kabi psixik qismlar va funktsiyalarning o'zaro ichki bog'liqligini ifoda etadi. «Ekzopsixika»ning tashqi muhitga munosabati bilan, ya'ni Shaxs qanday bo'lmasin, baribir munosabatga kirishishi mumkin bo'lgan va Shaxsqa qarama–qarshi turadigan to'zilishlarning barchasiga munosabati bilan belgilanadi. «Endopsixika» moyillik, xotira tafakkur va hayol hususiyatlari, irodaviy zo'r berish, tashqi ta'sirlarga beriluvchanlik kabi boshqa xislatlarni, «ekzopsixika» esa kishi munosabatlari sistemasini va uning tajribasini, ya'ni uning qiziqishlarini, ideallarini, moyilliklarini, ustun darajadagi his–tuyg'ularini, shakllangan bilimlari va boshqa belgilarini o'z ichiga oladi. Tabiiy asosdagi «endopsixika» ijtimoiy omil bilan belgilanadi, «ekzopsixika» esa biologik jihat bilan bog'liqdir.¹

O'qish insonning his-tuyg'ulari, e'tiqodi, qadriyatlarini va xatti-harakatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu o'quvchilarda psixologik o'zgarishlar deb yuritiladi. Ushbu o'zgarishlar turli darajalarda, shu jumladan kognitiv, ta'sirli va xatti-harakatlarda sodir bo'lishi mumkin.

Kognitiv o'zgarishlar o'qishning shaxsning tushunchalar haqidagi bilim va tushunchasini kengaytirish yo'llarini anglatadi. O'qish o'quvchilarni aksincha duch kelmagan bo'lishi mumkin bo'lgan yangi ma'lumotlar, g'oyalar va nuqtai nazarlarga duchor qilishi mumkin. Bu esa tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining oshishi, muammoni hal qilish qobiliyati, so'z boyligining yaxshilanishi kabi kognitiv o'zgarishlarga olib keladi.

Affektiv o'zgarishlar o'qish natijasida insonning hissiy holatidagi o'zgarishlarni anglatadi. O'qish qayg'u va hamdardlikdan tortib quvonch va ilhomgacha bo'lgan turli xil his-tuyg'ularni uyg'otishi mumkin. Bu hissiy tajribalar insonning umumiy farovonligiga, shuningdek, ularning qarashlari va e'tiqodiga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

¹ "Science and Education" Scientific Journal Volume 1 Issue 3 Nuriddinova Nazira Madaminovna

Nihoyat, xulq-atvordagi o'zgarishlar o'qish natijasida insonning xulq-atvoridagi o'zgarishlarni anglatadi. Masalan, mehribonlik va hamdardlik ko'rsatadigan personaj haqida o'qish o'quvchini bu fazilatlarni o'z hayotida namoyon etishga olib kelishi mumkin. Xuddi shunga o'xshab, ijtimoiy adolat masalalari haqida o'qish o'quvchini faollik yoki advokatlik ishlariga ko'proq jalb qilishga ilhomlantirishi mumkin.

Xulosa qilib, o'quvchilardagi psixologik o'zgarishlar o'qishning shaxslarga chuqur ta'sir ko'rsatish kuchini yoritadi. Bu o'zgarishlarni tushunish orqali tarbiyalanuvchilar, ota-onalar va o'quvchilarning o'zlari o'qishning transformatsion potentsiali va uning insonning fikr, hissiyot va xatti-harakatlarini shakllantirish qobiliyatini qadrlashlari mumkin. Maktab o'quvchilarining individual va psixologik xususiyatlarini o'rganish akademik muvaffaqiyat va umumiy salohiyatni ta'minlashda zarurdir. Bu ta'lim oluvchilarga har bir talabaning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish uchun shaxsiylashtirilgan va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Bolalar psixologiyasi va metodikasi.- Z.Nishanova, G.Alimov.
2. O'qituvchi qobiliyati va uni psixologiyada o'rganilishi- K.Qudratova
3. Samadov, Muhiddin Ahadovich. "EFFECTIVE METHODS OF ENGLISH TEACHING IN HIGHER EDUCATION." *Academic research in educational sciences* 3.2 (2022): 770-773.
4. Samadov, Muhiddin Ahadovich. "LEXICAL-SEMANTIC AND LINGUOCULTURAL STUDY OF TERMS IN ENGLISH AND UZBEK." *Academic research in educational sciences* 3.4 (2022): 288-291.
5. Пардаева, Нигора Қўйсинбоевна. "АНБАР ОТИН “ЯККА БАЙТЛАР” И ҲАҚИДААЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР." *ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ*. 2020.
6. Ruzikulovich, Allayorov Tulkin, and Baymirov Kayum Shayimovich. "Lingupoetic Features Of Imperative Devices Used In Literary Texts In The Uzbek Language." *Journal of Pharmaceutical Negative Results* (2022): 1833-1837.
7. Ruzikulovich, Allayorov Tulkin. "FUNCTIONAL-SEMANTIC AND LINGUO-POETIC CAPABILITIES OF IMPERATIVE STRUCTURES." *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)* 8.4 (2022): 219-221.